

ҮҚУВ МАШҒУЛОТИНИ ЗАМОНАВИЙ ТАШКИЛ ЭТИШ ВА АМАЛГА ЖОРИЙ ЭТИШ МЕТОДИКАСИ

**Эрназаров Алишер Эргашевич.
Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти,
мустақил тадқиқотчи. ern.alisher@mail.ru.**

Ушбу мақолада үқув машғулотларини ташкил этиш ҳамда педагогнинг үқув машғулотига тайёргарлик кўриш босқичлари, үқув машғулотининг таркибий қисмлари, турлари, үқув машғулоти ишланмасини тайёрлаш кабилар ҳақида сўз юритилади.

Таянч сўз ва иборалар: таълим, тарбия, билим, кўникма, малака, үқув машғулоти, таъриф, система, ДТС, фан дастури, үқув режа, мунозара, семинар, синов, тест, амалий машғулот, лаборатория, педагогик технология, ахборот технология, интерфаол усул ва бошқалар

Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури [1] ни ҳаётга жорий этиш үқув машғулотларини ташкил этиш ва ўтказиш жараёнига янгича ёндашишни, ўқитишининг фаол шакл, метод ва технологияларини ишлаб чиқишини тақозо этади. Бунинг учун, ҳар бир үқув машғулоти үқув жараёнининг билим, кўникма ва малакаларни эгаллашнинг якунланган босқичи ҳисобланишини эътиборга олиб, у қуидаги талабларга жавоб бериши керак:

- мақсад ва мазмунининг аниқлиги. Бу талаб үқув машғулотига мўлжалланган материалларни, унинг таркибини тўғри ва аниқ танлаш билан амалга оширилади;

- үқув машғулотига оид вазифаларнинг ўзаро боғликлиги. Бунда педагог талабаларнинг касбий билимларини шакллантиришдаги барча имкониятлардан тўлиқ фойдаланиши лозим;

- машғулотнинг исталган босқичида ўқитишининг самарали усулларини танлай олиниши. Педагогнинг ўқитиши усулини тўғри танлаши, унинг меҳнатининг самарадорлигини, талабаларнинг эса фаоллигини таъминлайди. Бу уларда мукаммал билимлар шаклланишини ҳамда эгалланган билимларни амалга жорий этиш малакаларини ривожлантиради;

- машғулотда талабаларнинг гурухий ва якка тартибдаги үқув ишларини тўғри ташкил этиш. Педагог машғулот давомида бутун гуруҳ билан шуғулланишидан ташқари, талабаларга якка тартибдаги топшириқларни бериб, уларни мустақил ишлашга жалб этиши лозим;

- үқув машғулотини самарали ташкил этиш. Бу талаб машғулотга ажратилган вақтдан унумли фойдаланиш, педагог ва талабаларнинг машғулотга пухта тайёргарлик кўриши, уларни доимо янгиланиб турадиган техник жиҳозлар ва кўргазмали қуроллар билан таъминланиши ҳамда ўтилаётган машғулот таркибини мукаммал тузиш билан амалга оширилади.

Ҳар бир фанни ўқитиши ўзига хос хусусиятларга эга, аммо, үқув машғулотининг барча фанлар учун умумий бўлган томонлари ҳам мавжуд.

Бу назарий ва амалий машғулотларнинг тузилишида алоҳида кўринади. Машғулотнинг тузилиши турлича бўлиши мумкин ва уни доимо фақат бир андоза билан ўтказиш шарт эмас. Унинг тузилиши ўқув материалининг мазмунига, талабаларнинг билим даражасига ва педагогларнинг касбий маҳоратига боғлиқ.

Шунга қарамасдан дидактика назарий ва амалий машғулотларнинг тузилишида қўйидаги асосий босқичлар мавжудлигини кўрсатади: ўқув машғулот мавзусини таърифлаш; мақсадини тушунтириш; ўтган машғулотда уйга берилган вазифаларни текшириш; янги мавзу материалини баён этиш ва талабаларнинг мустақил ишлашини таъминлаш; ўтилган ўқув материалини такрорлаш ва уни машқ, амалий ишлар билан мустаҳкамлаш; ўрганилган мавзуни давра сухбати тарзида такрорлаш; талабалар билимини текшириш ва баҳолаш; машғулотни якунлаш; уйга вазифани бериш.

Ўқув машғулотининг бу босқичлари ҳар бир назарий ёки амалий машғулотда доимо шу тартибда такрорланмайди. Чунки, ижодий изланувчан педагог. уларни ўз тажрибаси билан тўлдириши, бойитиши ва машғулотнинг мақсади ҳамда вазифаларига кўра ўзгартириши мумкин.

Ўқув машғулотлари таҳлили самарали бўлиши учун педагоглар дидактиканинг асосий тамоилларидан, ўқув машғулот турлари ва унинг тузилишидан хабардор бўлишлари талаб этилади. Мазкур машғулот жараёнини таҳлил қилишда қўпинча қўйидаги камчиликлар кузатилади: системасизлик; ўқув машғулотига тасодифан иштирок этиш; аниқ бир мақсаднинг йўқлиги; таҳлил этувчининг машғулотни чуқур таҳлил қилишга услубий тайёр эмаслиги; аниқ кузатиш дастурининг йўқлиги; ўқув машғулотида асосий томонларни ажратиб кўрсата олмаслиги; хulosалар чиқара олмаслиги; касбдошига малакали тавсиялар ва методик ёрдам бера олмаслик.

Айниқса, ҳар бир ўқув машғулотига қатнашишдан олдин аниқ мақсадни белгилаш зарур. Кўйилган мақсад машғулотда қатнашиш ва уни таҳлил қилишни янада самаралироқ, хulosаларни эса аникроқ қилади.

Педагог ўқув машғулотига тайёрланиш жараёнида қуйидагиларга алоҳида эътибор бериши керак: машғулот вақтини самарали режалаштириш, фойдаланиш учун танлаб олинган манбаларни чуқур ўрганиш, гуруҳдаги талабаларнинг имкониятларини ҳисобга олиш, машғулотнинг турига қараб, унинг услуби ва воситаларини тўғри танлаш, давлат таълим стандартлари талаблари асосида талабаларнинг билим олишини таъминлаш. Педагогнинг ўқув машғулотига тайёргарлик кўриши қўйидаги босқичларда амалга оширилиши лозим:

1-bosқич. Тақвим-мавзу режадаги янги мавзу ва унга ажратилган вақт аниклаштириб олинади.

2-bosқич. ДТС ва фан дастуридан ўтилаётган мавзуда қандай тушунчалар (билим, кўникум ва малакалар) шакллантирилиши лозимлиги аниклаштириб, шу асосида машғулот мақсади белгилаб олинади.

3-bosқич. Мавзу асосида машғулотда фойдаланиладиган техник воситалар, кўргазмали ва дидактик материаллар, адабиётлар ўрганиб

чиқилади ҳамда машғулот ишланмаси ёзилади. Ўқув машғулотига қўйилган мақсад 80 дақика давомида бажариладиган, аниқ, ҳаётий ва машғулот якунида баҳоланадиган бўлиши лозим.

Таълимий мақсад - ўқув машғулоти жараёнида талабаларда шакллантириладиган билим, кўнікма ва малакалар; тарбиявий мақсад - машғулот жараёнида талабаларда қайси ахлоқий сифатлар шакллантирилиши; ривожлантирувчи мақсад - машғулот натижасида талабаларда қайси билимлар ва ахлоқий фазилатлар ривожлантирилиши асосида белгиланади.

Ўқув машғулотида фойдаланиладиган турли методлар (анъанавий, замонавий, интерфаол кабилар)дан самаралиси, бу ўтилаётган мавзунинг талабалар томонидан ўзлаштирилишига хизмат қиласи. Ўқув машғулотида фойдаланиладиган жиҳозлар (техник воситалар, кўргазмали ва дидактик материаллар). Ўқув машғулотини таркибан қуидаги қисмларга ажратиш мумкин: ташкилий қисм, ўтилган мавзуни такрорлаш (мустаҳкамлаш), янги мавзуни тушунтириш, янги мавзуни мустаҳкамлаш, талабаларни баҳолаш, уйга вазифа бериш.

Ўқув машғулоти ишланмасини тайёрлашда педагог ўқув машғулотининг ҳар бир қисмини эътиборга олиши мақсадга мувофиқ. Бу ишланма ҳамма педагогда бўлиши шарт. Леки. у қандай ҳажмда бўлиши педагогнинг маҳоратига боғлиқ, бунда улар учун бир хил чегара йўқ. Ишланма қўлёзма шаклида ёки компьютерда ҳам ёзилиши мумкин. Ўқув ишлар бўйича проректор ҳар бир педагогнинг ўқув машғулоти ишланмасини кўриб, тасдиқлаш жараёнида педагогларда ўқув машғулотига кириш учун қуидаги ҳужжатлар бўлишини назорат қилиши лозим: тақвим-мавзуу режа; фан дастури; ўқув машғулоти ишланмаси; тарқатма материаллар; турли топшириқлар; тайёрланган слайдлар; дарслик ёки ўқув қўлланмаси.

Педагог ўқув машғулотини режалаштиришда талабалар билимини мустаҳкамлаш ва олдинги ўқув машғулотини такрорлаш, билим ва малакаларни текшириш кераклигини эсда тутиши, оғзаки ва ёзма кўнікмаларини ифодалаш, нутқ маданияти устида ишлаш маҳоратини такомиллаштириш, ўқув машғулотидаги материалларни яхши ўрганиб чиқиши, масала шартлари ва уларнинг жавобларини мукаммал билиши лозим.

Ўқув машғулоти мавзусини танлашда педагогнинг касбий маҳорати, ўқув машғулотини ташкил этиш ва ўтказиш методикаси, технологияси, билими ва машғулот учун керакли воситалар аниқ акс эттирилиши керак. Мазкур жараёнда педагог олдида муҳим бир масала туради. Ўқув машғулоти факат ўқитишининг метод ва шакллари билан чекланиб қолмай, балки таълим-тарбия, ривожлантириш мақсадларини амалга ошириш, педагог ва талаба ҳамкорлигини рўёбга чиқаришни талаб қиласи.

Аввало, ўқув машғулотининг ижодий режаси тузилади. Режа ўз ичига қуидагиларни олади: фан дастуридан келиб чиқиби, мавзуу материалининг мазмунини чуқур билиш; мавзунинг ҳозирги замонга, талабаларнинг ёшига, педагогнинг ҳаётий ва иш тажрибага, маънавий ҳолатига, ўрганилаётган

мавзунинг олдинги ўтилган, кейин ўтилиши керак бўлган мавзуларга, унинг талабалар психологиясига мос келиши.

Яхши педагог уй вазифаларини талабаларга қизиқарли бўлишга ҳаракат қиласди. Шу мақсадда, улар уй вазифаларни характер ва шаклига қараб: оғзаки ва ёзма, муҳим ва ўз хоҳишидаги, кўшимча адабиётларни кўллаб, ўзи танлаган топшириқ, индивидуал ва гуруҳли кабиларга ўзгартиришади. Уй вазифаси аниқ ва тўғри бўлиши учун педагог ўқув машғулоти жараёнида тушунтириш ишларини олиб бориши керак. Шунинг учун ҳам малакали педагог янги материални тушунтиришга кўпроқ вақт ажратади. Чунки, билимларни англаш жараёни қанчали самарали бўлса, кейинги ўқув машғулотида уй вазифалари текширишга шунчалик камроқ вақт кетади. Мазкур жараёнга тайёрланиш даврида педагог илмий-услубий изланиши, кўргазмали ва дидактик материаллардан, ўқитишнинг техник воситаларидан, ахборот коммуникация технологияларидан фойдаланиши керак.

Ўқув машғулотининг услугубий мажмуаси қуидагилардан иборат: фаннинг тақвим мавзу режаси; маъруза матни ёки машғулот (лаборатория иши, амалиёт, мустақил иш, курс лойиҳаси кабилар)нинг режаси; ўқув машғулот сценарийси; сценарийда кўрсатилган дидактик, кўргазмали материаллар, ахборот коммуникация ва техник воситалар; назорат иши учун саволлар тўплами; уй вазифаси учун саволлар ёки масалалар тўплами.

Услубий мажмуанинг таркиби машғулот тури билан боғлиқ тарзда танланади. Ўқув машғулотининг мақсади қуидагича таърифланиши мумкин: машғулотда компьютер техникасидан фойдаланиш; муаммоли ўқитишнинг ўрни; фанлараро боғлиқликнинг узвийлиги; талабаларнинг мустақил ишлашини таъминлаш; уларнинг билимларини ўзлаштириш жараёнини жадаллаштириш; уларнинг машғулотдаги мавжуд дидактик материаллар, услугубий кўлланмалар ва жиҳозлардан фойдаланиш самарадорлигини ошириш.

Ўқув машғулотларининг асосан назарий (мавзуни тушунтириш, сўраш, мустаҳкамлаш, уй вазифа бериш), амалий (назарий билимларни амалда қўллаш), лаборатория машғулоти (тажрибалар ўтказиш) каби турлари мавжуд. Умуман олганда ўқув машғулотларининг қуидаги турларидан фойдаланиш ҳам мақсадга мувофик.

Мунозарали ўқув машғулоти муаммоли таълим технологияларига асосланади ҳамда мазмуни, моҳиятига кўра илмий ва эркин фикрлаш ўқув машғулотларига ажратилади [2]. Илмий мунозара ўқув машғулотлари дастурдаги муайян бир мавзуни ўрганишга бағишлиданади. Мазкур машғулот олдида қуидаги вазифалар туради: талабаларнинг билиш фаолиятини фаоллаштириш орқали фанга қизиқишиларини орттириш, билимларини кенгайтириш, уларнинг аввал ўзлаштирган билим, кўнікма ва малакаларини янги вазиятларда қўлланиши орқали янги билимларни эгаллашларига эришиш, уларнинг билимидаги мавҳум тушунчаларни аниқлаш ва уларга барҳам бериш, билим олишга бўлган интилишларини ривожлантириш,

уларни нутқ маданиятини ўстириш, ўз фикрларини мантиқан түғри баён этиш.

Илмий мунозарали ўқув машғулотларнинг тузилиши қуидагича бўлади: педагогнинг кириш сўзи, бунда у ўқув машғулоти мавзуси, мақсади ва вазифалари, илмий мунозара ўтказиладиган муаммоларнинг умумий обзори, машғулотда талабалар груҳи бажарадиган топшириқлар билан таниширади. Талабалар фаолиятини мунозарали ва муаммоли вазифаларни бажариш ва ҳал этишга йўллайди. Улар груҳи ўртасида ўқув баҳси ва мунозарани ташкил этади. Педагог ўқув машғулоти давомида баҳс ва мунозара келтириб чиқарган муаммолар ечимидаги асосий ғоя ва тушунчаларни таъкидлаб, хulosалар чиқаради [3]. Бу мунозараларда фаол иштирок этган талабалар рағбатлантирилади ва рейтинг тизимиға мувофиқ баҳоланади. Уйга вазифа бериш билан ўқув машғулоти якунланади.

Семинар ўқув машғулотларида талабалар ўқув материалини педагог тавсия этган режа асосида, манбалардан фойдаланиб, мустақил ўрганади. Бу уларнинг билиш фаолиятини фаоллаштиришда, билимларни мустақил эгаллашларида мухим. Бу жараёнда педагогнинг вазифаси, талабаларнинг семинар машғулотларига тайёргарлиги, уларнинг билиш фаолиятини ташкил этиш ва бошқариш ҳисобланади. Мазкур машғулотни ўтказишда икки хил ёндашиш мавжуд. Биринчиси, маъруза семинар тизимидаги таълим жараёни. Бунда педагог ўқув материалини турли кўргазмали воситалардан фойдаланган ҳолда маъруза шаклида баён қиласди. Сўнгра, талабалар семинар режасига асосланиб, ўқув материалини қайта ишлаб чиқади ва муҳокама қиласди. Бу хилдаги ёндашувни мавзу атамаларга бой бўлган пайтда қўллаш мақсадга мувофиқ.

Иккинчи ёндашувда семинар ўқув машғулотларидан мустақил иш шаклида фойдаланилади, яъни талабалар ҳали ўзларига номаълум бўлган ўқув материали асосида мустақил тайёргарлик кўради. Бундай ёндашув ўқув материали талабалар учун осон, мустақил ўзлаштириш имконияти бўлганда қўлланилади. Семинар ўқув машғулотларига ҳамма талабалар етарли тайёргарлик кўриб, тавсия этилган адабиётлар билан танишиб, баҳс ва мунозарада фаол иштирок этгандагина кўзланган мақсадга эришиш мумкин. Бунинг учун фан хоналарида семинар машғулотларига мустақил тайёргарлик кўриш бурчагини ташкил этиш лозим. Бу бурчакда семинар мавзусига оид қўшимча илмий-оммабоп мақолалар, қўлланмалар қўйилади ва улар вақти-вақти билан семинар машғулотлари мавзусига боғлиқ ҳолда янгиланиб, алмаштирилиб борилади. Бу бурчакда машғулотнинг мақсади мавзуси талабалар учун табақалаштирилган янги дастур материали асосида барча талабалар бажариши лозим бўлган савол-топшириқлар билан бирга ўз билимларини мустақил кенгайтиromoқчи бўлган талабалар учун қўшимча саволлар ҳам берилади.

Талабалар семинар ўқув машғулотига тайёрланиш учун, унда бажариладиган топшириқ ёки саволларни диққат билан ўқиб чиқиши, бу саволларга дарсликдан фойдаланилмасдан, ўз билимига таянган ҳолда жавоб беришга ҳаракат қилиши, семинар топшириғи ёки саволларга биноан дарслик

ёки тавсия этилган адабиётлардан керакли бетни топиши, матндан саволларга жавоб излаши, ўқиганларини идрок этиши, мағзини чақиши, ёдда сақлашга ҳаракат қилиши ўқув режа тузиб шу режа асосида жавоб ёзишга ҳаракат қилиши жавоб қисқа ва аниқ бўлишига эришиши, жавоблар якунида хулоса чиқариши ва фойдаланилган адабиётлар рўйхатини ёзиши талаб этилади.

Синов ўқув машғулотлари маълум бир бобни ўрганиб бўлгандан сўнг ўтказилади. Талаба бундай машғулотни ўз иқтидори ва малакасига қараб - оғзаки ёки ёзма савол-жавоб, дидактик карточкалар, ўзаро назорат варафи, тестлар, махсус ЭҲМ назорат дастурлари асосида ўтказиши мумкин. Мазкур машғулотларни бу назорат дастури орқали ўтказган педагог махсус боб бўйича саволлар тузиб, уни ЭҲМ хотирасига ёзиб қўяди, ЭҲМ варианtlар тузиб, талабаларнинг билимини шу варианtlар асосида текширади, уларнинг жавобини ЭҲМ таҳлил қилиб, баҳо мезонига мувофиқ, ҳақоний баҳолайди.

Талабаларнинг мавзулардан олган билимларини текшириш мақсадида педагог қуидаги ЭҲМнинг назорат дастуридан фойдаланиши мақсадга мувофиқ. Бу назорат дастури кўп варианти бўлиб, ҳар бир вариантда талабалар жавоб бериши лозим бўлган савол-топшириқлар бор. Улар бу саволларга ўз билим заҳираларига таяниб жавоб беради. Агар талаба саволга жавоб бера олмаса, унда ЭҲМ дисплейида “Яна бир уриниб кўринг” деган ёзув пайдо бўлади. Иккинчи марта ҳам саволга тўғри жавоб берилмаса, унда дисплейда “Жавоб нотўғри” деган ёзув ва саволнинг жавоби кўринади. Талаба шу жавобни ўқиб, ўз камчилигини англаши мумкин. Шуни тъкидлаш лозимки, ЭҲМ талабанинг ҳар бир хатосини ҳисобга олиб боради ва баҳолайди. Кузатишлар шуни кўрсатадики, уларнинг ЭҲМ билан мулоқоти ўқув машғулотига, фанга бўлган қизиқишлиарини орттиради. Синов ўқув машғулотлари назорат варафи ёрдамида ўтказилганда, педагог маълум бир боб бўйича саволлар тузиб, мазкур бобни ўрганишдан олдин талабаларга тарқатади.

Тест сўров ўқув машғулотларида педагог талабаларга икки вариантда тест материалларини тарқатади. Бунда тест материаллари вариантлар бўйича талабаларга teng етадиган даражада бўлиши керак. Бир вариантдаги талабаларнинг жойлашуви ва муносабатлари машғулот давомида эътиборга олинади. Тестларни ечишда уларни назорат қилишни икки нафар аълочи талабага, улар сонини teng иккига бўлиб топширилади. Ўз-ўзини назорат қилиш натижасида, тест саволларини ечишга киришилади. Яқунланган тестларни текшириш учун йиғиб олиниб, алмаштириб тарқатилади. Жавоблар икки нафар талаба томонидан ўқиб берилади. Гуруҳдошлари эса текширишни амалга оширади. Ўқув машғулотининг ўз-ўзини бошқариши ва натижаларни баҳолашга 10-15 дақиқа вақт сарфланади. Қолган вақтларда ўқув машғулотининг бошқа босқичлари амалга оширилади. Бунда талабаларни 100 фоиз баҳолашга эришилади.

Лаборатория машғулотлари ўзлаштирилган назарий билимларни илмий жиҳатдан қўллаш усусларидан биридир. Уларни ўтиш жараёнида талабалар педагог раҳбарлигида мустақил ишлайди, назарий билимлари

асосида илмий-тадқиқот ишларини олиб боришда уни ишлатиш амалиётга татбиқ этиш масаласи йўлларни ўрганади, айникса, ўлчов асбобларидан тажриба жараёнида фойдаланиш маҳоратини эгаллайди. Лаборатория машғулотларида педагог талабаларнинг мустақил билимларини оширишларини назарда тутган ҳолда, бу машғулотларнинг мақсад ва вазифаларини аниқ белгилаш ҳамда уларнинг мазмунини тушунтириб бериш, хавфсизлик техникаси масалаларини ва бошқа жараёнларни ёритиши лозим.

Лаборатория машғулотларини ташкил этиш усуслари: бир хил бажариш усули - фронтал машғулотлар; турли лаборатория ишлари бажариш усули - нофронтал машғулотлар (гурухли, якка тартибдаги). Лаборатория машғулотларини биринчи усулда ўтказишда барча талабалар мазмунан бир хилдаги ишларни бир вақтда бажаради. Бу ишлар ўрганилаётган курснинг назарий қисмини ўрганиш кетма-кетлигини назарда тутган ҳолда олиб борилади. Бунда эгалланган назарий билимларни илмий-тадқиқот ишларига татбиқ қилиш йўллари, сирлари ўрганилади, талаба ўрганилаётган фанлар назариясини ва унинг қоидаларини мустаҳкамлашга ҳамда бу ишларни олиб бориш малакасини оширишга имконият яратади. Лаборатория машғулотларини нофронтал тарзда ташкил этганда, талабалар гурухларга бўлинади ва ҳар бир гурух мавжуд бўлган ускуналарда машғулотларни ўтказади.

Ҳисботда қўлланилган асбоб-ускуналарга қисқача тавсив берилади, натижалар жадвалларга қатъий белгиланган тартибда киритилади ва тегишли ҳисоб-китоб асосида диаграммалар қурилади, методикада қайд қилинган саволларга жавоблар, хулоса ёзилади ва иш текширилади. Хулоса чиқарилгандан сўнг лаборатория ишининг навбатдаги мавзуси белгиланади. Ҳисботга қўйилган умумий баҳо бажарилган ишларнинг натижаларига кўра берилади. Унда: ўзлаштирилган малака ва маҳорат сифати, талабанинг мазкур лаборатория машғулотига муносабати, ҳисботдаги иш кўрсаткичининг малакали таҳлили инобатга олинади.

Амалий **машғулот** давомида талабалар педагог раҳбарлигида мустақил ишлайди, назарий билимларини амалий масалаларни ҳал этишга қаратади ва шу йўл билан назарияни амалиётга татбиқ этиш маҳоратини эгаллайди. Улар назарий ва ишлаб чиқариш таълими ўртасидаги оралиқ вазиятни эгаллайди ва бу вазият мутахассислар тайёрлашда мазкур икки томон ўртасида алоқа ўрнатишнинг муҳим воситаси бўлиб хизмат қиласди [4]. Бундай машғулотларни ташкил этишда ва унда ечиладиган масалаларни таҳлил қилишда: масала ечилиши давомида муайян ишларни бажаришга эътибор бериш билан бирга талабанинг мустақил ишлашига алоҳида аҳамият бериш ҳамда масалани ечишда хонадаги машина ёки компьютерларнинг хавфсиз ишлашига, хонада хавфсизлик техникаси қоидаларига амал қилишга эътибор бериш лозим.

Амалий машғулотлар ўтказишнинг ташкилий шакллари: машғулотни бир хил бажариш шакли, яъни фронтал ҳамда турли ишлар бажариш шакли, нофронтал компьютерларга звеноли, якка ва гурухга оид машғулотлар бўлади. Амалий машғулот ўтказилганда барча талабалар бир

хилда ечиладиган масалани бажаради. Талабалар ўртасида вужудга келадиган кўчирмачиликни бартараф этиш мақсадида, хусусий-фронтал усулда амалий ўқув машғулоти ўтказиш шаклини таклиф этиш мумкин. Мазкур ўқув машғулоти ўтказиш шаклида бир хил формулада ечиладиган масалага, талаба хусусий ёндашиши, ўзига берилган маълумотларни қўйиб ишлайди.

Хусусий-фронтал шаклда амалий машғулот ўтказишнинг асосий шартлари қуйидагилар:

- психология фанининг берган маълумотларига кўра талабалар томонидан ўзлаштириладиган асосий билим назарий ва амалий томондан чуқур ҳамда мустақил бўлиши мумкин, агар бунда талаба ўрганилаётган назарий мавзунинг ва унга бағишлиланган амалий машғулотнинг назарий асосларини тез ҳамда аниқ ажратиб олиш қобилиятига ҳамда диққатни мужассамлаштириш имкониятига эга бўлса, ўқиган билимлари хотирада ушлай билса, уни тиклай олса ёки юқорида баён этилган белгиларни юзага чиқаришга талабада иштиёқ бўлса;

- ҳар бир амалий машғулот ечимини амалга ошириш ва уларни ечиш учун талабаларга тақдим этиладиган масалалар тўпламини ишлаб чиқиш лозим. Масалаларнинг нусхаси ва уларни ечиш учун зарур бўлган маълумотлар жадвалларда келтирилади;

- талаба масалани ечиши учун зарур бўлган барча маълумотларни қўлланмадан олади ва уларни амалиёт дафтарининг биринчи бетига кўчириб ёзиб қўяди. Талабалар томонидан амалий машғулотларни унумли ўтказишларини таъминлаш мақсадида, уларга ўргатилаётган дастурлаш, компьютер графика ёки компьютер техниканинг схемасини мустақил чизиб келиши буюрилади. Схемалар, жадваллар асосан қўлда бажарилади.

Амалий машғулотларнинг муваффақиятли ўтиши учун педагог мазкур машғулотга хос қизиқарли саволлар тузиши ва бу саволларни талабаларга бериш билан мақсадга эришиши лозим. Амалий машғулотни ўқитиши технологияси.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикасининг “Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури тўғрисида”ги қонуни. Ўзбекистоннинг янги қонунлари. 18-сон. Адолат. 1998.- 281 б.
2. Ишмуҳамедов Р.Ж. Инновацион технологиялар ёрдамида таълим самарадорлигини ошириш йўллари. -Тошкент, 2006.
3. Сайдаҳмедов Н. Янги педагогик технология моҳияти ва замонавий лойиҳаси. -Тошкент, 1999.
4. Ходиев Б.Ю. Мустақил ўқув фаолиятини ташкил этиш услуг ва воситалари. -Т.: ТДИУ, 2006.